

“NEMIS TILIDA FEMINISTIK LEKSIKANIING LINGVISTIK MOHIYATI”

Berkinova Gulnoza Alisher qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari Universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada nemis tilida feministik leksikaning lingvistik mohiyati haqida so'z boradi. Muallif ilmiy ma'lumotlarga tayanib, mavjud adabiyotlar asosida muammoni tahlil qilgan va nemis tilida feministik leksikaning lingvistik mohiyati bo'yicha o'ziga xos jihatlarini o'rgangan.

Kalit so'zlar: Nemis tili, gender tadqiqot, feministik leksika, lingvistika.

20-asr boshidan boshlab tilshunoslikda yangi yo'nalishlar jadal rivojlanib, til hodisalarini o'rganishga antropotsentrik yondashuvni amalga oshirdi. Ular orasida jamiyatda yuzaga kelayotgan ob'ektiv sabablarga ko'ra butun dunyoda, jumladan, mamlakatimizda ham e'tiborni kuchaytirayotgan gender tadqiqotlari alohida o'rin tutadi. Shaxsning biologik jinsidan kelib chiqqan holda uning xulq-atvorining ma'lum fazilatlarini va me'yorlarini tavsiflash bilan bog'liq bo'lgan gender-ijtimoiy-madaniy konstruktsiyaga qaratilgan tadqiqotlar gumanitar bilimlarning nisbatan yangi tarmog'idir.

Bu tushuncha faqat 1970-yillarning boshlarida postmodern falsafa ta'sirida, shuningdek, feministik harakatning gullab-yashnagan davrida keng tarqaldi. Yangi yondashuv boshqa terminologiyani talab qildi, natijada jinsning ijtimoiy jihatdan aniqlangan tabiati, uning avtonomligi, konventsiyaliligi va subektivizmini ta'kidlash uchun mo'ljallangan "gender" atamasi ilmiy muomalaga kiritildi. A. V. Petrushkinaning fikricha, feministik tilshunoslikning rivojlanishi tilshunoslikda jinsni o'rganish uchun turtki bo'lib xizmat qildi.

Ushbu maqolaning maqsadi manzillar misolida zamonaviy nemis tilida gender nomuvofiqliklarini aniqlash muammosiga e'tiborni qaratishdir. Bugungi kunga kelib, ko'plab Evropa mamlakatlarida, shu jumladan nemis tilida so'zlashuvchi makonda, xususan, Germaniya, Shveytsariya va Avstriyada tildan gender jihatdan to'g'ri foydalanish va undagi gender assimetriasini bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Tavsiyalar nemis tilini professional darajada ishlatadigan har bir kishi uchun mo'ljallangan: maktablarda, universitetlarda, ommaviy axborot vositalarida va davlat idoralarida. Asar muallifi lingvistik tadqiqot usullariga tayanadi, tavsifiy usulga ustunlik beradi, bundan tashqari, til tizimining faoliyatini o'rganishga qaratilgan distributiv va tarkibiy-semantik tahlillar ishtirok etadi.

Bizning ishimiz materiali Berlin Erkin Universiteti, Drezden Texnik Universiteti, Bern Universiteti va Myunxen Universitetining Internet-resurslaridan olingan ma'lumotlar edi. Lyudvig Maksimilian [10; o'n bir; 12; o'n uch; o'n to'rt]. Uzluksiz tanlab olish usulidan foydalanib, biz jins simmetriyasi bilan belgilangan 43 ta leksik birlikni tanladik. Murojaat aloqaning eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir, chunki nutq paytida u muvaffaqiyatni belgilab beradigan va kommunikativ muvaffaqiyatsizlikka olib kelishi mumkin.

N. I. Formanovskayaning fikriga ko'ra, "manzil aloqaning chastota birliklaridan biri, ya'ni eng muhim aloqa o'rnatish funksiyasiga ega bo'lgan adreslash". Yoshlar, nutq aktini "konversiya" ni o'rganish bu hodisaning tez sodir bo'lishini tasdiqladi. ijtimoiy va tarixiy jihatlardagi har qanday o'zgarishlarga javob beradi. Nomlangan manzillarga tanishlarga murojaat qilishning umumiy shakllari (Herr Myuller, Frau Myuller), tinglovchilarga murojaat qilish (Meine Damen

und Herren), xushmuomalalik bilan murojaat qilish shakli (Herr/Frau Direktor/Doktor/Professor(in)) va boshqalar kiradi.

Ma'lumki, til nafaqat muloqot maqsadlariga xizmat qiladi, balki u bizning ongimizning bevosita tashuvchisidir. Ma'lumki, nemis tilida turli xil "erkaklashtirilgan" tushunchalar mavjud, masalan: Herrschaft, Mannschaft, Herrenhaus (hukmronlik, jamoa, usta uyi). Biroq, ulardan farqli o'laroq, ayolni belgilaydigan tushunchalar juda ko'p emas va agar mavjud bo'lsa, ular kamsitilish yoki kamsitish ma'nosida ishlatiladi, masalan, Fräulein oder alte Jungfer (fraulein yoki eski xizmatchi).

Der Mann (er, erkak, erkak) ot der Mensch (odam) ma'nosida qo'llaniladi. Nemis tilida so'zlashuvchi makonda radikal feminizm va shunchaki ayollar noroziligining namoyon bo'lishini minimallashtirish uchun davlat darajasida tilni "gender-to'g'ri" (geschlechtersensible Sprache) qilishga harakat qilindi, bu esa nemis tilini siyosiy jihatdan eng to'g'ri tillardan biriga aylantirdi. Yevropa tillari. Shunday qilib, turli jinsdagi odamlarga murojaat qilishning yangi qoidalari paydo bo'ldi.

Chet tilidagi manbalarga ko'ra, biz nemis tilida murojaatning jinsga qarab to'g'ri shakllantirilishining quyidagi guruhlarini aniqladik, shu bilan birga biz quyidagi ko'rsatmalarga amal qildik: 1) muvofiqlik printsipligiga rioya qilish (lingvistik shakllarning o'ziga xosligi), ayolning ifodasi. mos keladigan umumiy shakl bo'yicha jins. Masalan, "Liber Student" (umumlashtirilgan tushuncha sifatida "aziz talaba") o'rniga hozir: "Liebe Studentin" ("aziz talaba") deyish odat tusiga kirgan; 2) o'z navbatida ayollarning qadr-qimmatini kamsituvchi va ziyon etkazadigan seksistik iboralarni lug'atdan chiqarib tashlash.

"Fräulein" beparvo "qiz" o'rniga, yosh ayol vakillariga nisbatan "ayol" "Frau" umumiy tushunchasi qo'llaniladi. 3) ayollarning mavjudligini ko'rsatadigan juftlashtirilgan formulalardan foydalanish, ya'ni "Studenten" manzili "Studentinnen und Studenten" bilan almashtirilishi kerak; 4) gender tushunchasini neytrallashtiruvchi lug'atdan foydalanish. Shuni ta'kidlash kerakki, neytrallashtirish - bu juftlashtirilgan formulalarning ekvivalent tushunchasi, masalan: "Liebe Studierende".

Ushbu kuzatuvlar Drezden Texnik Universitetining veb-saytida mavjud. Quyidagi leksik birliklar muomalada ishlatiladigan lug'atni "neytrallashtirish" istagiga misol bo'la oladi: Lehrende, Mitarbeitende, Universitätsangestellte va boshqalar. Keling, tilshunoslikdagi neytrallanish hodisasiga batafsil to'xtalib o'tamiz. F. A. Litvin asarlaridan birida "neytralizatsiya" leksik-semantik variantlar orasidagi semantik farqni olib tashlashni bildiradi. Zamonaviy nemis tilida lug'atni gender neytrallashtirishning eng keng tarqalgan variantlarini ko'rib chiqaylik: a) nemis lug'atida tabiatan neytral bo'lgan so'zlar, masalan: das Mitglied / die Mitglieder (a'zo / a'zolar); b) -ung, -ium, -schaft, -hilfe, -person, -berechtigte yoki -amt bilan tugaydigan so'zlar: das Nazirium.

Masalan, o'qituvchilarga o'z malakalarini oshirish taklifi bilan murojaat qilish "Eine Fortbildung speziell für Lehrer" "Eine Fortbildung speziell für Lehrkräfte" (o'qituvchilar tarkibi) bilan almashtirilishi mumkin; v) ko'plikdagi so'zlar, masalan, "die / der Beschäftigte" o'rniga "die Beschäftigten" ko'plik umumlashtiruvchi shakli mavjud, bundan tashqari, umumiy ma'noga ega bo'lgan ko'plik otlarining umumiy e'tirof etilgan neytral shakllari, masalan: Leute, Eltern, Geschwister; d) predmetni emas, balki predmetni bildiruvchi leksemani o'z ichiga olgan qo'shma so'zlar: Masalan, "Teilnehmerliste" (ishtirokchilar ro'yxati) so'zi o'rniga "Rednerpult" o'rniga "Teilnehmerliste" qo'llanilsa, to'g'riroq bo'ladi. ma'ruzachi uchun tribuna) "Redepult" qo'shma so'zidan foydalaning; e) nisbiy qo'shimchalar.

"Alle Besucher der Veranstaltung..." (tadbirning barcha ishtirokchilari) o'rniga "Wer die Veranstaltung besucht..." (tadbirda qatnashganlarning barchasi) dan foydalanish to'g'riroq; e) bosh harf bilan umumiy yakunni grafik ta'kidlash. Masalan: "UniversitätsprofessorIn",

"jedeR", "...wir stellen eineN VerwaltungsfachangestellteN ein." g) umumiy yakunni pastki chiziq yoki yulduzcha bilan ajratib ko'rsatish. Masalan: Die Rede ist dann von „Kolleg_innen“oder „Student*innen“.

Zamonaviy nemis tilida manzillardan jinsga qarab to'g'ri foydalanishga oid keltirilgan misollar ma'lum bir gender simmetriyasi mavjudligini ko'rsatadi. Gender strategiyasi deb ataladigan narsa ijtimoiy-iqtisodiy, shuningdek, siyosiy o'zgarishlar bilan belgilanadi. Nemis tilidagi lingvistik murojaat vositalarining tahlili shuni ko'rsatdiki, yozma va og'zaki nutqda gender neytralligiga erishishning turli usullari mavjud. Ko'rib chiqilayotgan til vositalari nafaqat gender-to'g'ri, balki nemis tilini o'rganuvchilar uchun turli darajalarda: maktabda, universitetda, chet tilidagi muloqotda bilish uchun zarur bo'lgan gender-neytral bayonotni yaratishga imkon beradi.

Adabiyotlar:

1. Gorbunova M. Yu. Feminizm va gender tilshunosligi muammolari // Adige davlat universitetining xabarnomasi. - 2008. - Nashr. 3 (31). - B.14–16.
2. Goroshko EI Tilshunoslikdagi gender muammolari: gender tadqiqotlariga kirish: darslik. nafaqa / tahrir. I. A. Zhrebkina. -Xarkov: XTsGI; Sankt-Peterburg: Aleteyya, 2001. - S. 508–542.
3. Kamenskaya OL Gendergetika - kelajak haqidagi fan // Gender bilimlar intrigasi sifatida. Uchuvchining chiqarilishi. - M. : Rudomino nashriyoti, 2002. - S. 13-20.
4. Litvin F.A. Til va nutqdagi so'zlarning polisemiyasi. - M., 1984. - 120 b.
5. Petrushkina A. V. Manzillar misolida nemis tilidagi gender simmetriyasi // Yosh olimlarning ilmiy tadqiqotlari va ishlanmalari. - Novosibirsk: Ilmiy hamkorlikni rivojlantirish markazi, 2016. - S. 214–220.
6. Plotnikova I. D. Nemis yoshlari "Bravo" jurnalida xushmuomalalik toifasini amalga oshirish xususiyatlari // Filologiya va tilshunoslik: muammolar va istiqbollar: II stajyor materiallari. ilmiy Konf. - Chelyabinsk: Ikki komsomol a'zosi, 2013. - S. 60–62. — URL <https://moluch.ru/conf/phil/archive/79/3751/> (kirish sanasi: 29.03.2018).
7. Skott J. Gender: Tarixiy tahlil uchun foydali toifa // Gender tadqiqotlari. - 2000. - No 5. - S. 142-171.
8. Smit S. G'arbda postmodernizm va ijtimoiy tarix: muammolar va istiqbollar // Tarix savollari. - 1997. - No 8. - S. 154–161.